

ՍԱՄՎԵԼ ՀԱԿՈՐՅԱՆ

*Հայ-Ռուսական համալսարանի
Իրավունքի և քաղաքականության ինստիտուտի
«Քրեական իրավունք և դատավարություն»
մագիստրոսական ծրագրի 2-րդ կուրսի սովորող,
ՀՀ Սահմանադրական դատարանի
իրավախորհրդարարական վարչության
փորձագիտական-վերլուծական
բաժնի գլխավոր մասնագետ*

**ՀԱՆՁՆՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՈՎ ԱՆՁԻՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼԵԼՈՒ
ԿԱՌՈՒՑԱԿԱՐԳԵՐԻ ՆԵՐԴՐՄԱՆ
ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ**

Ամփոփագիր

Աշխատանքը նվիրված է ձերբակալման իրավաչափության դատական երաշխիքներին: Նոր ընդունված ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգիրքը հիմնարար փոփոխությունների է ենթարկել ձերբակալման կառուցակարգերը, ուստի ներկայացվող հոդվածում քննարկվել են ձերբակալման իրավաչափության հետ կապված որոշ հարցեր, որոնց հիման վրա ներկայացվել են կոնկրետ առաջարկություններ՝ նոր Օրենսգիրքն ավելի դյուրին կիրառելու համար:

Հիմնաբառեր. ազատություն, իրավունք, իրավաչափություն, ձերբակալում, որոշում, սահմանափակում:

Հայաստանի Հանրապետության կողմից վավերացված «Քաղաքացիական, ընտանեկան և քրեական գործերով իրավական օգնության և իրավական հարաբերությունների մասին» Մինսկի և Քիշնևի կոնվենցիաներով (այսուհետ՝ նաև Մինսկի և Քիշնևի կոնվենցիա), ինչպես նաև

«Հանձնման մասին» Եվրոպական կոնվենցիայով (այսուհետ՝ նաև Հանձնման մասին կոնվենցիա) ստանձնած պարտավորությունների կատարման նպատակով ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգիրքը սահմանում է մի շարք իրավակարգավորումներ:

ՀՀ-ի կողմից ստանձնած պարտավորությունների կատարումն անխուսափելիորեն հանգեցնում է քրեադատավարական կառուցակարգերի գործադրմանը, որպիսի հանգամանքով պայմանավորված՝ քրեադատավարական օրենսդրությունը պետք է համահունչ լինի քննարկվող պարտավորությունների իրագործմանը:

Այսպես, Մինսկի կոնվենցիան պայմանավորվող կողմերին պարտավորեցնում է միմյանց ցույց տալ իրավական օգնություն (...) հանցագործություն կատարած անձանց դեմ քրեական հետապնդում հարուցելու, նրանց հետախուզման ու հանձնման (...) միջոցով¹: Պայմանավորվող կողմերը կոնվենցիայով նախատեսված պայմաններին համապատասխան, պարտավորվում են պահանջի դեպքում միմյանց հանձնել իրենց տարածքում գտնվող անձանց՝ նրանց քրեական պատասխանատվության ենթարկելու կամ դատավճիռն ի կատար ածելու համար²:

«Հանձնման մասին» Եվրոպական կոնվենցիան սահմանում է, որ ծայրահեղ անհրաժեշտության դեպքում հայցող կողմի իրավասու մարմինները կարող են պահանջել հետախուզվող անձի ժամանակավոր ձերբակալություն: Հայցվող կողմի իրավասու մարմինները գործը կլուծեն *իրենց օրենսդրության համաձայն* (ընդգծումն իմն է – Ս. Հ.)³:

Ամբողջացնելով քննարկվող կոնվենցիաներով ստանձնած պարտավորությունները՝ կարող ենք արձանագրել, որ ՀՀ-ն պարտավորվում է հայցող պետությանը հանձնել ՀՀ տարածքում գտնվող հետախուզվող

¹ «Քաղաքացիական, ընտանեկան և քրեական գործերով իրավական օգնության և իրավական հարաբերությունների մասին» կոնվենցիայի 6-րդ հոդված :

² Նույն կոնվենցիայի 56-րդ հոդված:

³ «Հանձնման մասին» Եվրոպական կոնվենցիայի 16-րդ հոդվածի 1-ին մաս:

անձանց, եթե առկա չեն հանձնումը բացառող հանգամանքներ¹: Հանձնման ինստիտուտն իրենից ենթադրում է հայցող կողմի պատշաճ միջնորդության հիման վրա հետախուզման մեջ գտնվող անձին արգելանքի վերցնելու և նրան հայցող երկիր հանձնելու գործընթաց:

Այսպես, 2022 թվականի հուլիսի 1-ին ուժի մեջ մտած ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի (այսուհետ՝ նաև գործող Օրենսգիրք) 483-րդ հոդվածի 26-րդ մասի համաձայն՝ 1998 թվականի հուլիսի 1-ին ընդունված Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքի (այսուհետ՝ նաև հին Օրենսգիրք) 54-րդ, 54.1-ին, 54.2-րդ, 54.3-րդ, 54.4-րդ գլուխների դրույթներն ուժը կորցրած չեն ճանաչվում:

Հին Օրենսգրքի 54-րդ գլուխը կրում է «Քրեական գործերով իրավական օգնությունը միջազգային պայմանագրերին համապատասխան» վերտառությունը, որի 478.1-ին հոդվածը սահմանում է ՀՀ տարածքից դուրս հանցագործություն կատարած անձանց ձերբակալման կարգը: Եվ չնայած հոդվածը կրում է «Հայաստանի Հանրապետության տարածքից դուրս հանցագործություն կատարած անձանց ձերբակալման կարգը» վերտառությունը, սակայն դրա ուսումնասիրությունից կարող ենք եզրահանգել, որ դրանում ամրագրված են ընդհանրական ելակետեր փոխօգնության շրջանակներում հանձնման նպատակով անձին ձերբակալելու մասին: Միաժամանակ, նշված նորմում նախատեսված չեն ձերբակալման որոշակի նախապայմաններ կամ ընթացակարգեր, ուստի պետք է առաջնորդվել գործող Օրենսգրքում առկա ձերբակալման ընթացակարգերով, որոնք նախատեսված են գործող Օրենսգրքի 108-րդ հոդվածի 1-ին մասով:

¹ Հանձնումը բացառող հանգամանք կարող է դիտվել, երբ հանձնման դեպքում հայցող պետության տարածքում հանձնման ենթակա անձը կենթարկվի քրեական պատասխանատվության արտակարգ դատարանի կողմից, կամ եթե հանձնման ենթակա անձի նկատմամբ ի կատար ածվելիք դատավճիռը կայացվել է նման դատարանի կողմից, եթե բավարար հիմքեր կան ենթադրելու, որ հանձնման ենթակա անձի տարիքի կամ առողջական վիճակի հետևանքով հանձնումը կվատթարացնի այդ անձի առողջական վիճակը կամ կսպառնա նրա կյանքին, եթե հանձնման ենթակա անձին Հայաստանի Հանրապետության տարածքում տրված է քաղաքական ապաստան:

Նշված նորմի համաձայն՝ ձերբակալումը կարող է կիրառվել՝

1) հանցանք կատարած լինելու անմիջականորեն ծագած հիմնավոր կասկածի առկայության դեպքում.

2) ազատության մեջ գտնվող մեղադրյալին դատարան ներկայացնելու համար.

3) խափանման միջոցի պայմանները խախտած մեղադրյալի նկատմամբ:

Վերոգրյալի լույսի ներքո հարկ ենք համարում քննարկել հանձնելու համար հետախուզվող անձին ձերբակալելու հնարավորությունը՝ գործող Օրենսգրքով նախատեսված ձերբակալման տեսակների համատեքստում:

Հանցանք կատարած լինելու անմիջականորեն ծագած հիմնավոր կասկածի առկայության դեպքում ձերբակալումն իրենից ենթադրում է հանցագործություն կատարելուց անմիջապես հետո, դեռևս որևէ դատավարական կարգավիճակ չունեցող՝ ենթադրյալ հանցանքը կատարած անձին վարույթն իրականացնող մարմնին ներկայացում: Որպես կանոն հանցանք կատարած լինելու անմիջականորեն ծագած հիմնավոր կասկածի առկայության դեպքում անձինք ձերբակալվում են քրեական վարույթի սկզբնական փուլում: Նման մեկնաբանության պայմաններում կարելի է բացառել սույն տեսակով հանձնման նպատակով անձին ձերբակալելու հնարավորությունն այն պարզ պատճառով, որ հետախուզվող անձն ունի մեղադրյալի դատավարական կարգավիճակ, ուստի չի կարող խոսք գնալ անմիջականորեն ծագած կասկածի մասին:

Նման եզրահանգումների պայմաններում կարող ենք արձանագրել, որ գործող Օրենսգրքի՝ «Ձերբակալումը հանցանք կատարած լինելու անմիջականորեն ծագած հիմնավոր կասկածի առկայության դեպքում» վերտառությամբ 109-րդ հոդվածով նախատեսված կառուցակարգը վերաբերելի չէ հանձնման նպատակով անձին ձերբակալմանը:

Հանձնման նպատակով անձին ձերբակալելու համար գործող Օրենսգրքի 111-րդ հոդվածով նախատեսված՝ *ազատության մեջ գտնվող*

մեղադրյալին դատարան ներկայացնելու համար ձերբակալման կառուցակարգերի կիրառման հնարավորությունը պարզելու համար առանցքային նշանակություն ունի պարզել, թե արդյոք հանձնման նպատակով ձերբակալման ենթակա մեղադրյալի և ներպետական օրենսդրությամբ ամրագրված մեղադրյալի դատավարական կարգավիճակները համատեղելի են:

Այսպես, գործող Օրենսգրքի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի 22-րդ կետի համաձայն՝ մեղադրյալ է համարվում այն անձը, որի նկատմամբ հարուցվել է քրեական հետապնդում, և որի նկատմամբ միաժամանակ առկա չէ օրինական ուժի մեջ մտած քրեական հետապնդումը դադարեցնելու մասին որոշում կամ մեղադրական կամ արդարացման դատավճիռ:

Առաջին հայացքից կարող ենք փաստել, որ թե՛ հանձնման նպատակով ձերբակալման ենթակա մեղադրյալի և թե՛ ներպետական օրենսդրությամբ ամրագրված մեղադրյալի նկատմամբ առկա չէ օրինական ուժի մեջ մտած քրեական հետապնդումը դադարեցնելու մասին որոշում կամ մեղադրական կամ արդարացման դատավճիռ:

2(110)2023
ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ
ՏԵՂԵԿԱԳՐՎԱԿԱՆ ՂԱՏԱՐԱՆ

◆ Գործող Օրենսգրքի՝ «Հանրային քրեական հետապնդում հարուցելը» վերտառությամբ 189-րդ հոդվածի 1-ին մասը սահմանում է. «Անձի նկատմամբ հանրային քրեական հետապնդումը հարուցվում է հսկող դատախազի որոշմամբ՝ նրա կողմից հանցանքի կատարումը վկայող փաստերի հիման վրա»:

Գործող Օրենսգրքի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի 18-րդ կետի համաձայն՝ դատախազ է համարվում այն պետական պաշտոնատար անձը, որը քրեական վարույթի ընթացքում պետության անունից իրականացնում է դատախազության՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությամբ նախատեսված իրավասության շրջանակում օրենքով իրեն վերապահված լիազորությունները:

Վերը հիշատակված իրավանորմերի մեկնաբանությունից ակնհայտ է դառնում, որ Հայաստանի Հանրապետությունում մեղադրյալ է համարվում այն անձը, ում նկատմամբ՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությամբ նախատեսված իրավասության շրջանակում օրենքով իրեն վերապահված լիազորությունների շրջանակներում հսկող դատախազի կողմից հարուցվել է հանրային քրեական հետապնդում:

Անխոս, Հայաստանի Հանրապետության սահմաններից դուրս օտարերկրյա պաշտոնատար անձինք չեն կարող առաջնորդվել Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությամբ, չեն կարող հանրային քրեական հետապնդում հարուցել Հայաստանի Հանրապետությունում նախաձեռնված քրեական վարույթի շրջանակներում, ուստի խոսք չի կարող գնալ Հայաստանի Հանրապետության տարածքում քննվող քրեական վարույթներով մեղադրյալի և հանձնման նպատակով ձերբակալման ենթակա մեղադրյալի դատավարական կարգավիճակների համատեղելիության մասին. ներպետական օրենսդրությամբ՝ մեղադրյալին վերաբերելի իրավանորմերը չեն տարածվում հանձնման նպատակով ձերբակալման ենթակա մեղադրյալի նկատմամբ:

Ի հիմնավորումն մեր տեսակետի՝ հարկ ենք համարում արձանագրել հետևյալը.

- գործող Օրենսգրքի՝ դատարան ներկայացնելու նպատակով մեղադրյալի ձերբակալման առավելագույն ժամկետը չի կարող գերազանցել 24 ժամը, սակայն Հին Օրենսգրքի 478.1-ին հոդվածի 4-րդ մասի ուժով հանձնման նպատակով անձի ձերբակալման առավելագույն ժամկետն է 72 ժամը.

- գործող Օրենսգրքի 111-րդ հոդվածով նախատեսված ձերբակալման կառուցակարգերը կիրառելի են բացառապես այն դեպքում, երբ անհրաժեշտություն է առաջանում ազատության մեջ գտնվող մեղադրյալին դատարան ներկայացնել՝ խափանման միջոց կիրառելու նպատակով. քննարկվող կարգով մեղադրյալին ձերբակալելու պարագայում վարույթն

իրականացնող մարմինն անխուսափելիորեն պետք է մեղադրյալի նկատմամբ խափանման միջոց կիրառելու միջնորդություն ներկայացնի դատարան: Հանձնման նպատակով անձին ձերբակալելու դեպքում վերջինիս դատարան ներկայացնելն անխուսափելի չէ, մասնավորապես՝ հնարավոր են դեպքեր, երբ հանձնման նպատակով անձին ձերբակալելուց հետո ի հայտ գան վերջինիս հանձնումը բացառող հանգամանքները, որպիսին կարող է դիտվել ՀՀ քաղաքացի լինելու հանգամանքը:

Նման եզրահանգումների պայմաններում կարող ենք արձանագրել, որ գործող Օրենսգրքի՝ «Ձերբակալումը ազատության մեջ գտնվող մեղադրյալին դատարան ներկայացնելու համար» վերտառությամբ 111-րդ հոդվածով նախատեսված կառուցակարգը ևս վերաբերելի չէ հանձնման նպատակով անձին ձերբակալմանը:

Ազատության մեջ գտնվող մեղադրյալին դատարան ներկայացնելու համար նախատեսված կառուցակարգերի գործադրման՝ հանձնման նպատակով անձին ձերբակալելու անհնարինությունն ինքնին բացառում է քննարկվող դեպքում գործող Օրենսգրքի 112-րդ հոդվածով նախատեսված *խափանման միջոցի պայմանները խախտած մեղադրյալի ձերբակալման* կառուցակարգի կիրառումը, քանի որ հանձնման նպատակով անձին ձերբակալման տեսանկյունից դրանք ըստ էության նույնական են: Խոսքը ձերբակալման ժամանակային ռեժիմի, ձերբակալվող անձի դատավարական կարգավիճակի, ինչպես նաև մեղադրյալին դատարան ներկայացնելու պարտադիր պահանջների նույնական լինելու մասին է:

Նման եզրահանգումների պայմաններում կարող ենք արձանագրել, որ գործող Օրենսգրքի՝ «խափանման միջոցի պայմանները խախտած մեղադրյալի ձերբակալումը» վերտառությամբ 112-րդ հոդվածով նախատեսված կառուցակարգը ևս վերաբերելի չէ հանձնման նպատակով անձին ձերբակալմանը:

ՍԱՀՄԱՆԱՂՈՒՄԿԱՆ ՂԱՏԱՐԱՆ 2(110)2023

Այսպիսով կարող ենք արձանագրել, որ հանձման նպատակով անձին ձերբակալելու անհրաժեշտ կառուցակարգերի բացակայության պայմաններում Օրենսգիրքը կարիք ունի լրացումների և փոփոխությունների, քանի որ ձերբակալման վերաբերյալ հասարակական հարաբերությունները կարգավորող իրավանորմերը, որպես անձի հիմնարար իրավունքները և ազատությունները սահմանափակող նորմեր, պետք է համապատասխանեն իրավական որոշակիության սահմանադրական սկզբունքին: Միևնույն ժամանակ հարկ է արձանագրել, որ նույնիսկ իրավական նորմի առավելագույն հստակությամբ ձևակերպման դեպքում դատական մեկնաբանությունը չի բացառվում, օրենսդրական կարգավորման որոշակիությունը և ճշգրտությունը չեն կարող բացարձականացվել. նույնիսկ ոչ բավարար հստակությունը կարող է լրացվել դատարանի մեկնաբանություններով¹:

Ամփոփելով հանձման նպատակով անձին ձերբակալելիս ներպետական օրենսդրությամբ նախատեսված ձերբակալման կառուցակարգերի կիրառման անհնարինության վերաբերյալ փաստարկներն ու եզրահանգումները՝ առաջարկում ենք.

1. գործող Օրենսգրքի 108-րդ հոդվածի 1-ին մասը լրացնել 4-րդ կետով, հետևյալ բովանդակությամբ.

«1. Ձերբակալումը կարող է կիրառվել՝

(...)

4) անձին հանձնելու նպատակով»:

2. Գործող Օրենսգիրքը լրացնել 112.1-ին հոդվածով, հետևյալ բովանդակությամբ.

«Հոդված 112.1. Անձին հանձնելու նպատակով ձերբակալումը

1. Անձին հանձնելու նպատակով կարելի է ձերբակալել, եթե առկա է հայցող կողմի պատշաճ միջնորդությունը:

¹ Տե՛ս Սահմանադրական դատարանի 2016 թվականի մայիսի 3-ի ՍԴՈ-1270 որոշումը:

2. Սույն հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված հիմքով ձերբակալվածին հետաքննության մարմին կամ վարույթ իրականացնելու իրավասություն ունեցող մարմին բերելուց անմիջապես հետո ձերբակալում իրականացրած անձը կազմում է անձի ձերբակալման արձանագրություն:

3. Արձանագրության մեջ նշվում են՝

1) ձերբակալվածի անունը, ազգանունը, հայրանունը, ծննդյան թիվը, ամիսը, օրը, հաշվառման կամ փաստացի բնակության հասցեն.

2) անձին ազատությունից փաստացի զրկելու փարին, ամիսը, օրը, ժամը, ընդամենը, վայրը, պայմանները, պատճառները և հիմքերը.

3) ձերբակալում իրականացրած պաշտոնավար անձի անունը, ազգանունը, պաշտոնը, կոչումը.

4) անձին ազատությունից փաստացի զրկելու պահին կամ իրավասու մարմին բերելուց հետո կատարված անձնական խուզարկությամբ անձից վերցված առարկաների կամ փաստաթղթերի անվանումը և նկարագրությունը՝ առկայության դեպքում.

5) ձերբակալվածի մարմնի կամ հագուստի վրա տեսանելի վնասվածքները՝ առկայության դեպքում, ինչպես նաև առերևույթ նրա ֆիզիկական և հոգեկան վիճակը.

6) ձերբակալվածի հայտարարությունները.

7) ձերբակալվածին իրավասու մարմին բերելու և արձանագրություն կազմելու փարին, ամիսը, օրը, ժամը և ընդամենը:

4. Որպես ձերբակալման հիմք, արձանագրությանը պետք է կցվի ձերբակալվածի դատապարտման և միանգամից կիրարկելի դատավճռի կամ կալանավորման հրամանագրի բնագիրը կամ հաստատված պատճենը կամ ձերբակալման սանկցիան կամ ուրիշ այլ փաստաթուղթ, որն ունի նույն ուժը և տրված է հայցող կողմի օրենքով նախատեսված ընթացակարգին համապատասխան:

Արձանագրությունը ստորագրում են ձերբակալում իրականացրած անձը և ձերբակալվածը: Ձերբակալվածի կողմից ստորագրելուց հրա-

ՍԱՀՄԱՆԱՂՈՒՄԿԱՆ ՂԱՏԱՐԱՆ 2(110)2023

օրենքով համապատասխան իրավասություն ունեցող այլ մարմնի՝ Կվյալ լիազորությամբ օժտված ծառայողը»:

Օգտագործված նորմատիվ իրավական ակտերի ցանկ

1. «Հանձնման մասին» Եվրոպական կոնվենցիա:
2. «Քաղաքացիական, ընտանեկան և քրեական գործերով իրավական օգնության և իրավական հարաբերությունների մասին» կոնվենցիա:
3. ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգիրք (ընդունված 1998 թվականի հուլիսի 1-ին):
4. ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգիրք (ընդունված 2021 թվականի հունիսի 30-ին):
5. Սահմանադրական դատարանի 2016 թվականի մայիսի 3-ի ՍԴՈ-1270 որոշումը:

О НЕОБХОДИМОСТИ ВНЕДРЕНИЯ МЕХАНИЗМОВ ЗАДЕРЖАНИЯ ЛИЦА В ЦЕЛЯХ ЭКСТРАДИЦИИ

Аннотация

Работа посвящена принятию норм задержания лица в целях экстрадиции. Недавно принятый Уголовно-процессуальный кодекс РА внес фундаментальные изменения в механизмы ареста, поэтому в настоящей статье были рассмотрены некоторые вопросы, связанные с правомерностью задержания, на основании чего были сделаны конкретные предложения для более легкого применения нового Кодекса.

Ключевые слова: свобода, право, правомерность, задержание, решение, ограничение.

ON THE NEED TO INTRODUCE MECHANISMS FOR THE DETENTION OF A PERSON FOR THE PURPOSE OF EXTRADITION

Annotation

This paper is devoted to the introduction of norms of detention for the purpose of extradition. The newly adopted Criminal Procedure Code of the Republic of Armenia has fundamentally changed the structures of arrest, so the presented article discussed some issues related to the legitimacy of arrest, based on which specific recommendations were presented to make the new Code easier to apply.

Keywords: freedom, law, legitimacy, detention, decision, restriction.

Հոդվածը հանձնված է խմբագրություն 28.06.2023թ., փրվել է գրախոսության 28.06.2023թ., ընդունվել է փրվածության 29.07.2023թ.: